

Predsednik Cossiga poudarja vlogo in pomen narodnih manjšin

»V naši državi živijo skupnosti, ki imajo svojo zgodovino, kulturo in jezik, ki je različen od italijanskega. Tudi te skupnosti so polnopravne članice Republike, ki ima in ki mora imeti sredstva za bogatnje njihovih posebnih značilnosti in za zaščito njihovih posebnih pravic. Tudi te skupnosti prispevajo k napredku celotne države. Čutim se in hočem biti predsednik tudi teh državljanov, nič manj kot vseh ostalih«.

Tako je dejal novoizvoljeni predsednik republike Francesco Cossiga v svojem prvem govoru pred obema zakonodajnima zbornicama in pred predstavniki vseh italijanskih dežel, pred katerimi je prisegel zvestobo republiški ustavi. Francesco Cossiga je prvi italijanski predsednik, ki je v svojem nastopnem govoru omenil etnične oziroma narodne manjšine, živeče v Italiji. Pozna se, da prihaja s Sardinije, se pravi iz dežele, ki ji je bila takoj po vojni priznana posebna avtonomija, in sicer še preden je ustavodajna zbornica dokončno izoblikovala ter odobrila republiško ustavo.

Pričakovati je zato, da bo novi državni poglavar v okviru svojih pristojnosti podprl prizadevanja slovenske narodne skupnosti, živeče v Italiji, da bi se zaščitile njene temeljne narodne pravice, kar je pogoj, če hočemo, da se bo naša manjšina ohranila in napredovala.

Novoizvoljeni predsednik pozna našo problematiko, saj se je z njo seznanil, ko je bil notranji minister in nato predsednik vlade. Še pred dvema letoma je med obiskom v Gorici, kjer je kot predsednik senata zastopal državnega poglavarja, sprejel člane slovenske enotne delegacije v Italiji, ki so mu podrobno obrazložili zahteve in pričakovanja slovenske narodne manjšine. V tem pogledu smo z izvolitvijo Francesca Cossiga za predsednika republike lahko zadovoljni, ob tem pa izražamo upanje ter pričakovanje, da bo vprašanje naše zaščite čimprej urejeno.

Vseslovenska proslava v Stični

V slavnostno okrašeni baziliki Žalostne Matere božje opatiije cistercijanov v Stični se je v nedeljo, 7. t.m., 5.000 vernikov udeležilo vseslovenske proslave ob 1.100-letnici smrti svetega Metoda in ob 850-letnici stiškega samostana.

Že dolgo pred začetkom verskega obreda je bila cerkev nabito polna, ljudje pa so se zbirali tudi okoli slavalokov in pod mlaji, ki so vabili k slovesnosti.

Za medškofijsko proslavo so v Stični pripravili razstavo in dokumentarni film o samostanu, ki bosta na ogled vsak dan do jeseni, v cerkvi je bila študentska akademija o pomembnih obletnicah.

Osrednja točka je bila božja daritev, ki jo je vodil slovenski metropolit dr. Šuštar, somaševalo pa je še sedem škofov, več opatov iz različnih držav in skoraj 150 duhovnikov. Slovenske vernike na Tržaškem in Goriškem sta zastopala škofova vikarja dr. Škerl in dr. Simčič, prisoten pa je bil tudi tržaški škof msgr. Bellomi, ki je udeležence prisrčno nagovoril v slovensčini. Zahodnoevropske škofove je zastopal nadškof Hengen iz Luksemburga, cistercijanske meni-

he pa glavni opat p. Kasijan Bauterer z Bodenskega jezera. O evropski razsežnosti slovesnosti so pričali tudi prisotnost članov evropske zveze katoliškega tiska, ki je imela kongres v Ljubljani, skupina Nemcev in 100 Poljakov.

Vatikanski državni tajnik kardinal Casaroli je v imenu papeža Janeza Pavla II. poslal brzojavko s čestitkami in blagoslovom, za avstrijsko škofovsko konferenco pa je poslal brzojavko dunajski kardinal König.

Med mašo je Consortium Musicum iz Ljubljane izvajal latinsko Gallusovo Misso Canonico ob spremljavi trobil.

Ljubljanski nadškof Šuštar je v pridigi poudaril zgodovinski pomen obeh jubilejev. Tako za sveta brata Cirila in Metoda kot za cistercijansko opatijo Stično je bilo značilno — je dejal — kako so, človeško gledano, nekoč propadli. Metodove učence so razgnali, stiški samostan je bil v 18. stoletju razpuščen; danes pa ugotavljamo, da vse opravljeno delo ni zamrlo, ampak da se je uresničila politika o pšeničnem zrnu, ki pade v zemljo in umre, da obrodi obilo sadu.

Glavni tajnik OZN dva dni v Sloveniji

Glavni tajnik Organizacije Združenih narodov Peres de Cuellar je 8. t.m. zaključil dvodnevni zasebni obisk v Sloveniji in odpotoval v Beograd, kjer je imel pogovore z vidnimi predstavniki jugoslovanske zvezne vlade in zlasti z zunanjim ministrom Dizdarevičem. Glavni tajnik Združenih narodov je prispel na brniško letališče v soboto, 6. t.m., od koder se je odpeljal v bližnji grad Strmol, kjer je še isti dan sprejel tri delegacije iz Ljubljane. Najprej je imel pogovor z odposlanstvom Mednarodnega centra za upravljanje javnih podjetij dežel v razvoju, ki ga vodi doktor Anton Vratuša. Zatem je sprejel delegacijo društva Socialistične republike Slovenije za Združene narode pod vodstvom predsednice Marije Vilfan. Končno je de Cuellar sprejel predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti Janeza Milčinskega, ki mu je osvetlil delovanje in organizacijo slovenske in drugih akademij v Jugoslaviji. De Cuellar je pokazal posebno zanimanje za zbornike akademije, zlasti za zbornik o lanskem simpoziju o znanosti in veri v Ljubljani, pri čemer je naglasil, kako se tudi Organizacija Združenih narodov zavzema za vsakršen strpen dialog. 7. t.m. je de Cuellar obiskal Slovenjgradec, kjer je prevzel pokroviteljstvo nad letošnjimi mednarodnimi kulturnimi prireditvami v počastitev 40-letnice Združenih narodov. V

likovni galeriji so mu podelili prvo zlato plaketo prireditve, ki poteka pod geslom: »Mi za mir«.

—o—

CRAXI PROUČUJE PROGRAM VLADE

Predsednik vlade Craxi se je včeraj, 9. t.m., sestal s političnimi tajniki vseh strank vladne večine, s katerimi je obravnaval aktualna vprašanja s področja gospodarstva. Predmet razprave so bili zlasti javni izdatki, ki so čedalje večji, zlasti na področju zdravstva in socialnega skrbstva. V tej zvezi je nastala zanimiva polemika med zakladnim ministrom Gorio in finančnim ministrom Visentinijem. Prvi pravi, da mora čimprej priti v državno blagajno nekaj tisoč milijard lir, kajti v nasprotnem primeru grozi zdravstvu in socialnemu skrbstvu pravi pravcati bankrot. Goria je pri tem namignil, da bi bilo treba zvišati davke oziroma uvesti kak nov davek. Finančni minister Visentini pa je takoj odgovoril in opozoril, da se davki nikakor ne morejo zvišati, pri čemer je spomnil, da se je v državno blagajno že steklo več denarja, kot so predvidevali strokovnjaki. Visentini zato vztraja na stališču, da je treba črtati oziroma zmanjšati nekatere izdatke, ki so po njegovem nepotrebni.

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 14. julija, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Vabilo«, radijska igra; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Kmetijski tednik; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 15.00 Na počitnice; 16.00 V svetu valčka; 17.00 Beležka; 17.30 Tbaldo Checchi: »Kdor ne poskusi, ne verjame«, komedija v enem dejanju; Posnetek Števerjanskega festivala 1985; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 15. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Fabianijevi iz Kobdilja (3): »O blagostanju in sijaju«; 9.15 Iz arhiva mladinske dramatike: Ivo Zorman - dramaturgizirala Helena Jovanovič: »Gnezdo sršenov«; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert RAI iz Turina; 11.30 Beležka; 12.00 Iz svetovne zakladnice pripovedništva; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Polifonski zbor iz Staranzana; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Pogovori; 14.40 Včeraj, danes, jutri; 16.00 Nacionalno vprašanje v zadnjih desetletjih cesarsko-kraljevega Trsta; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 Kmetijski tednik; 19.00 Radijski dnevnik.

■ TOREK, 16. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Med Brdi in Jadranom; 9.15 Iz arhiva mladinske dramatike: Ivo Zorman - dramaturgizirala Helena Jovanovič: »Gnezdo sršenov«; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert v repenbrski cerkvi; 11.05 Melodični orkestri; 11.30 Beležka; 12.00 Iz svetovne zakladnice pripovedništva; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Ribe našega morja; 14.30 Mladi mladim; 16.00 Mit in slovenska ljudska pesem; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 Izvirna radijska igra: Jožko Lukeš: »Priglašče zemlje«; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SREDA, 17. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Izbor iz Povejmo v živo; 9.15 Iz arhiva mladinske dramatike: Ivo Zorman - dramaturgizirala Helena Jovanovič: »Gnezdo sršenov«; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Slovenski trobini kvintet; 11.10 Melodični orkestri; 11.30 Beležka; 12.00 Iz svetovne zakladnice pripovedništva; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Mešani zbor italijanske skupnosti iz Izole; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Fabianijevi iz Kobdilja (3): »O blagostanju in sijaju«; 14.30 Včeraj, danes, jutri; 16.00 Beležka za zgodovino otroštva; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Gioacchino Rossini: Svilen lestev, operne enodejanka; 19.00 Radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 18. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Potovanje po Veliki Britaniji; 9.15 Iz arhiva mladinske dramatike: Ivo Zorman - dramaturgizirala Helena Jovanovič: »Gnezdo sršenov«; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert RAI iz Rima; 11.30 Beležka; 12.00 Iz svetovne zakladnice pripovedništva; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Slovenske popevke; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Naša vina; 14.30 Diskorama; 16.00 Beležke za zgodovino otroštva; 17.00 Kratka poročila; 18.00 Četrtekova srečanja; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PETEK, 19. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Za ta letni čas; 9.15 Iz arhiva mladinske dramatike: Ivo Zorman - dramaturgizirala Helena Jovanovič: »Gnezdo sršenov«; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Harfistka Jasna Corrado Merlak; 11.30 Beležka; 12.00 Iz svetovne zakladnice pripovedništva; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zbovska glasba; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Potovanje po Veliki Britaniji; 15.00 V svetu filma; 16.00 Podoba matere v sodobni slovenski pripovedni prozi; 17.00 Kratka poročila; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 20. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Koledarček - Narodnozabavna glasba; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Kulturni dogodki; 9.15 Iz arhiva mladinske dramatike: Ivo Zorman - dramaturgizirala Helena Jovanovič: »Gnezdo sršenov«; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Kogojevi dnevi 1984; 11.30 Beležka; 12.00 Na počitnice; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Za ta letni čas; 14.40 Včeraj, danes, jutri; 16.00 Ena bolha me grize; 17.00 Kratka poročila; 18.00 Dramska vetrovnica: Charles Nodier: »Mož z rdečim plaščem«; 19.00 Radijski dnevnik.

PREJELI SMO:

Sporočilo Ssk v Nabrežini

Tajništvo devinsko nabrežinske sekcije Slovenske skupnosti je na svoji seji preučilo politično stanje v občini po zadnjih sestankih v zvezi s sestavo nove občinske uprave. O teh sestankih je poročal tajnik sekcije Ivan Breclj, ki se je zlasti zaustavil pri srečanju s sekcijama KPI in PSI, ki je bilo prejšnji četrtek v Nabrežini. Na tem srečanju še ni prišla jasno do izraza volja vseh treh strank, da pride do obnove domače uprave, za katero se je Slovenska skupnost jasno izrekla. Poudarjeno je bilo, naj bi govorili o nekaterih vprašanih programskih značajah in s to željo se je sestanek zaključil.

Katoliški časnikarji v Ljubljani

V nedeljo, 7. t.m., se je končal v Ljubljani simpozij, ki ga je priredila Mednarodna zveza katoliških časnikarjev. Predmet razprave je bila naslednja tema: »odgovornost katoliških časnikarjev za Cerkev in Evropo.« Simpozija se je udeležilo nad 80 časnikarjev iz vseh zahodnoevropskih držav, iz Jugoslavije, Madžarske in Poljske. Za organizacijo simpozija je skrbel slovenski verski list Družina z odgovornim urednikom dr. Dragom Klemenčičem na čelu.

Prvi dan je bil posvečen prikazu verske in družbene stvarnosti v Jugoslaviji, o čemer so poročali profesorji Dolinar, Bajšič in Bučar. Drugi dan so bila na sporedu stvarnost v državah latinskih narodov, kot so Španci, Portugalci, Francozi in Italijani. Tretji dan so poročali časnikarji iz Irske, Skandinavije in nemškogovorečega prostora, zadnji dan pa je bil določen za razpravo o stanju na Madžarskem in na Poljskem. Simpozij se je zaključil s predavanjem ljubljanskega nadškofa msgr. Suštarja o temi »Evangelij kot sporočilo.«

Pred odhodom iz slovenske prestolnice so si udeleženci ogledali nekaj znamenitosti Dolenjske, v nedeljo popoldne pa so bili na slovesnosti v Stični ob 1100-letnici smrti sv. Metoda ter 850-letnici tamkajšnje cistercijskega samostana. Zbrane katoliške časnikarje je prvi dan simpozija pozdravil namestnik republiške komisije za odnose z verskimi skupnostmi Franc Pristovšek.

Delegacija sekcije Ssk se je, na povabilo krajevne sekcije krščanske demokracije, sestala tudi s predstavništvom te stranke. Predstavniki KD so predlagali sestavo koalicije, ki bi jo sestavljale stranke, ki tvorijo večino na deželi ter v tržaški občini in v pokrajini. Delegacija Slovenske skupnosti pa je poudarila, da si, tudi v skladu z jasnim mandatom, ki ga je prejela od volivcev, prizadeva za obnovo domače uprave, ki je v zadnjih štirih letih uspešno vodila občino. Vsekakor so predstavniki Ssk poudarili željo po konstruktivnem sodelovanju s KD, do kakršnega je prišlo že pri nedavnem glasovanju o varianti regulacijskega načrta, obenem pa so tudi zavrnili vsakršno možnost sodelovanja z Listo za Trst, katere program je v kričečem nasprotju z interesi domačega prebivalstva. Na osnovi tajnikovega poročila se je razvila razprava, ki se je končala s soglasnim sklepom, da predstavništvo Slovenske skupnosti na prihodnjem srečanju s KPI in s PSI formalno predlaga obnovo domače uprave in zahteva, da se o tem predlogu stranke izrečejo pred začetkom razprave o programu, kajti pomembno je predvsem, da se preveri volja vseh treh strank, da nadaljujejo s sodelovanjem iz zadnjih petih let. Če bi se drugi dve stranki, predvsem PSI, kajti komunistična partija je že izrazila pripravljenost za pogajanja v tem okviru, ne izrekli v teku tedna, bodo predstavniki Ssk na seji občinskega odbora v petek, 19. julija, formalno predlagali sklicanje seje občinskega sveta pred koncem meseca, na kateri bodo lahko vse stranke javno iznesle svoje stališče o sestavi bodočega odbora.

—o—

KAJ PRAVI ČRNSKI VODITELJ

Južnoafriški črnski voditelj Mandela, ki prestaja dosmrtno ječo, je v intervjuju, ki ga je uspel dobiti New York Times, spregovoril o ciljih boja Afriškega narodnega kongresa. Dejal je, da se belci v Južni Afriki razlikujejo od belcev v ostalih afriških državah, saj imajo tam že stoletja svoje korenine. Temnopolti prebivalci se torej ne borijo za to, da bi jim odvzeli oblast, ki jo zdaj rasistično uveljavljajo, temveč zahtevajo, da bi oblast izvajali skupno. Črnici morajo dobiti vse državljske pravice, o postopnem odpravljanju določil o rasni ločitvi pa je nato možen dogovor.

Mogočna proslava na Moravskem

V Velehradu na Moravskem, kjer naj bi bil umrl 6. aprila 885 sveti Metod, je bila v nedeljo, 7. t.m., velika spominska svečanost, katere se je udeležil tudi vatikanski državni tajnik, kardinal Casaroli. Po mnenju nekaterih poročevalcev je bilo prisotnih več kot 150 tisoč ljudi. V glavnem je šlo za češkoslovaške vernike, ki so poromali v Velehrad na povabilo češkoslovaške katoliške Cerkve.

Češkoslovaške oblasti niso izdale dovoljenja papežu Janezu Pavlu II., da bi lah-

ko prišel za to priložnost na Moravsko. Prav tako so tudi odklonili vstopne vize trem kardinalom: Britancu Basilu Humu, Francozu Jeanu-Mariji Lustigerju in Avstrijcu Frazu Koenigu. Na srečanju je spregovoril tudi češkoslovaški minister za kulturna vprašanja Milan Klušak, ki je poudarjal predvsem pomen svetih bratov na kulturnem in političnem področju. Prisotni pa so ga večkrat prekinjali in spominjali tudi na verski pomen obeh solunskih bratov.

JOŽKO ŠAVLI NA PROSLAVI NA REPENTABRU

Sv. Metod: »mož, ki se je postavil nasproti viharjem«

Objavljamo govor, ki ga je imel prof. Jožko Šavli, na proslavi ob 1100-letnici smrti sv. Metoda na Repentabru v nedeljo, 7. in ponedeljek, 8. julija.

Spoštovani gostje, cenjeno občinstvo, zbrali smo se, da počastimo 1100-letnico smrti sv. Metoda. Zgodovina pozna le malo mož, ki bi na tako odločilen, sijajen način vplivali na duha in prosveto evropskih narodov, kakor sta Metod ter njegov brat Ciril na Slovence in Moravane. Izoblikovala sta cerkvenoslovanski jezik, ustanovila staroslovensko književnost in uvedla slovansko bogoslužje, ki so ga njuni učenci zanesli potem med vzhodne slovanske narode, tako da sta postala posredno tudi blagovestnika Slovanov.

Njuna življenjska pot je našim ljudem v glavnih obrisih poznana, zato navajamo na tem mestu predvsem bistvene uspehe njunega dela.

Po misijonu na Moravskem, kamor sta prišla iz Carigrada leta 863, sta bila leta 867 klicana v Rim, da opravičita uvajanje slovanskega bogoslužja. Ustavila sta se med potjo pri knezu Koclu v Panoniji, odličnem slovanskem knezu, kjer sta poučevala. Kocel pa je silno vzljubil slovanske bogoslužne knjige in jima dal 50 učencev, da jih pripravita za mašnike.

V Rimu sta proti vsem nasprotovanjem odlično utemeljila slovansko bogoslužje in sam papež je njune bogoslužne knjige blagoslovil in jih položil na oltar v cerkvi sv. Marije pri jasicah.

Ciril je v Rimu zbolel in umrl. Rimljani so ga takoj po smrti častili za svetnika. Počiva v cerkvi sv. Klementa. Nad njegovim grobom so postavili zahvalne napise mnogi narodi. Kdaj ga bodo tudi Slovenci, ne vemo. In vendar smo mu to dolžni kot iznajditelju glagolice ter s tem slovanskega pismenstva. Vsi narodi štejejo namreč za začetek svoje književnosti čas, ko se je ta dejansko pri njih začela, četudi še ne v ljudskem jeziku. Pri nas pa se odpovedujemo cirilmetodijski književnosti in pismenstvu, kakor da ne bi obstajala na naših tleh.

Metoda je bratova smrt silno prizadela. Ostal je sam pred velikanskimi nalogami, ki jih je zahtevalo misijonstvo med Slovenci in Moravani ter drugimi slovanskimi narodi. Papež ga je imenoval za svojega legata. Junaško je vzel breme na svoje rame in odpotoval v Panonijo h knezu Koclu, da pripravita vse potrebno za ustanovitev nadškofije oz. metropolije. Ta je bila ustanovljena leta 869. Na čelu ji je bil Metod kot nadškof in metropolit, dejansko prvi slovanski metropolit.

Zal se ta vloga Metoda ne omenja danes niti v slovenski cerkveni zgodovini, kar je neodpustljivo. Ze pred prvo svetovno vojno je namreč liberalno slovansko zgodovinarstvo do kraja zmanjšalo pomen dela svetih bratov med Slovenci. Vodilni slovanski zgodovinar pa je potem trdil, da so bili Slovenci v Panoniji tedaj suženjski narod in kot taki sploh niso bili zmožni tako sijajne prosvete. Oba brata naj bi šla zato brez uspeha skozi Panonijo. Cirilov življenjepis, imenovan Zitje Konstantina pa da je lažnjiv.

Čas bi že bil, da se ozadja takšnih trditev razčiščejo, preverijo njihove posledice na današnje vrednotenje cirilmetodijske zgodovine. Sv. Metodu pa se javno prizna vloga in pomen prvega slovanskega metropolita. Zakaj Panonija je bila tedaj slovanska kneževina in Kocel njen slovanski knez. Pri tem ne moti dejstvo, da se je Meto-

dova nadškofija raztezala tudi na Moravsko in da ga imajo lahko tudi Moravani za svojega prvega nadškofa.

Kot znano, pa so bili Bavarci odločni nasprotniki Metoda. Med njegovim obiskom na Moravskem so ga zajeli in za tri leta vrgli v ječo, da nihče ni vedel, kje je. Ko se je to odkrilo, so ga morali na odločen ukaz papeža izpustiti. Metoda je spet sprejel Kocel kljub grožnjam Bavarcev. In očitno so te grožnje tudi uresničili, zakaj z letom 874 izgine ime Kocla za vedno iz zgodovine. Svojo vdanost Metodu in slovanskemu bogoslužju je plačal z življenjem. Kocel, slovanski knez, branitelj Metoda, je bil ena najsijajnejših osebnosti svojega časa. V triletni odsotnosti Metoda je sam vodil Panonsko nadškofijo in se odlikoval po kreposti. In ni predrzna misel, da bi ga morali razglasiti za blaženega.

Po Koclovi smrti je Metod bival na Moravskem, kjer pa so mu silno nasprotovali tamkajšnji velikaši s knezom Svetopolkom, ki je držal z bavarsko duhovščino. Z Metodom pa je bilo vse ljudstvo. Ko pa je leta 885 umrl, so nasprotniki planili na njegove učence, jih zaprli, mučili in zatem izgnali. Učenci so odšli v druge slovanske dežele, kamor so ponesli cerkvenoslovansko bogoslužje, ki se je potem razcvetelo v sijajno ljudsko prosveto, zlasti na Ohridu v Makedoniji.

Razširilo pa se je bilo tudi v Karantanijo. O tem nam priča drugi Brižinski spomenik, ki je sicer prepisan v Karantaniji, a po izvoru iz Panonije. Odlični učenjak Franc Grivec, čigar spominu se zaradi ogromnega raziskovalnega dela o sv. bratih na tem mestu spoštljivo klanjamo, je v tem spomeniku odkril značilnosti Metodovega govorniškega sloga in Cirilovo književno misel ter pesniške oblike. Gre za edinstven spomenik, ki se odlikuje po spajanju vzhodnih in zahodnih bogoslovnih in književnih prvin. Zal, pa je veličina tega spomenika, kakor že v primeru

cirilmetodijske književnosti, po naših šolskih knjigah in književnih pregledih zamolčana.

Sv. Metod in njegov brat Ciril sta ob sv. Modestu, apostolu Karantanije, tudi prva slovanska svetnika. Vsi narodi štejejo namreč misijonarje, ki so imeli odločilno vlogo v njihovi spreobrnitvi h krščanstvu, za svoje apostole, svetnike. Le Slovenci naj bi bili narod brez svetnikov? Gre za trditev, ki zgodovinsko ni upravičena, in naj bi vzbujala v javnosti le očitek, da nam Cerkev doslej še ni priznala nobenega svetnika.

Češčenje sv. bratov je med slovanskim ljudstvom vsa stoletja obstajalo, četudi ga uradno ni nihče pospeševal. V romarskem mestu Aachen v Nemčiji sta mesti Kranj in Ljubljana vzdrževali celo posebnega duhovnika pri oltarju sv. Cirila in Metoda in to še na začetku 17. stoletja. O njunem češčenju med našim ljudstvom poročajo v istem stoletju zgodovinarji Megiser, Schönleben in Valvasor.

Sredi preteklega stoletja se je za njuno češčenje zavzel še posebej svetniški škof Anton Martin Slomeš. Slavil ju je kot »najiminenitnejša krščanska učitelja Slovencev.«

Svetniški Slomešek je torej prav dobro razlikoval med njuno vlogo slovanskih apostolov in vlogo slovanskih blagovestnikov. In še več, v svetih bratih je videl tudi apostola cerkvene edinstvi med Vzhodom in Zahodom, saj sta ob vseh takratnih sporih med Carigradom in Rimom spoznala in dojela, da je le Petrov rimski naslednik lahko glava Cerkve.

Z namenom pospeševanja edinstvi je Slomešek leta 1851 ustanovil Bratovščino sv. Cirila in Metoda, ki se je kmalu razširila po Češkem, v zahodno Ukrajino in na Hrvaško. Ob njegovi smrti je štela že 75.000 članov.

Proslava 1000-letnice smrti sv. Metoda leta 1885 je potekala po vsem slovanskem svetu zelo

dalje na 5. strani ■

Samostanu v Stični podeljeno odličje

Slovenska pokrajinska škofovska konferenca je podelila samostanu v Stični na Dolenskem novo-ustanovljeno odličje svetega Cirila in Metoda za zvesto služenje Cerkvi med Slovenci. Plaketo in obrazložitev je izročil stiškem opatu patru dr. Antonu Nadrachu slovanski metropolit dr. Alojzij Šuštar med sprejemom, ki ga je samostan pridelil za goste po slovesnosti ob 1100-letnici Metodove smrti in 850-letnici ustanovitve omenjenega cistercijskega samostana.

Stična je prva ustanova, ki je prejela odličje svetega Cirila in Metoda, kot prvega posamezniku pa so priznanje podelili zlatomašniku, dolgoletnemu teološkemu profesorju dr. Janezu Oražmu.

Med sprejemom je vodstvo samostana podelilo tudi svoje spominske plakete ljudem in ustanovam, ki so veliko pomagali pri sedanjih širokopoteznih obnovitvenih delih. Poleg metropolita Suštarja, vrhovnega predstojnika cistercijanov patra Kasijana Bautererja in več tujih prijateljev in dobrotnikov so dobili priznanje še umetnostni zgodovinar profesor Marjan Zadni-

kar, arhitektinja Valentinčič Jurkovičeva, publicist profesor Jože Gregorič in pa občinski ter republiški komite za odnose z verskimi skupnostmi.

Vseslovenska proslava v Stični še ne zaključuje vrste pobud med Slovenci ob Metodovem letu. V soboto in nedeljo bodo v Murski Soboti ekumenski pogovori mladim na temo: Ciril in Metod učitelja vere in kulture. V Tinjah na Koroškem bodo sredi avgusta ponovili simpozij o slovanskih blagovestnikih, ki je bil februarja na ljubljanski teološki fakulteti, končno bo oktobra slovansko romanje v Rim, ko bo v glavnem mestu krščanstva mednarodni simpozij o svetih bratih Cirilu in Metodu, pri katerem je organizacijski tajnik slovenski duhovnik dr. Maksimilijan Jezernik, v papeškem zavodu Slovenik v Rimu pa bo slovanski simpozij o Cirilu in Metodu.

Naj še omenimo, da je vse do jeseni na ogled v Stični zanimiva razstava ob 850-letnici, in sicer vsak dan od 8. do 11. ter od 14. do 17. ure. Le ob nedeljah je dopoldanski spored strnjen okoli enajste ure.

„Blagovestnika z Vzhoda“

Apostolstvo Cirila in Metoda iz Trsta je ob 1100-letnici smrti sv. Metoda, ki jo obhajamo letos, poskrbelo za izviren način proslavljanja obletnice. Na Repentabru so namreč uprizorili igro »Blagovestnika z Vzhoda«, ki jo je napisal prof. Ivan Artač. Prva uprizoritev je bila v petek, 5. t.m., sledili sta še predstavi v nedeljo, 7. in ponedeljek, 8. t.m. Slavnostni govor na prireditvi je imel prof. Jožko Šavli. Njegov govor objavljamo na drugem mestu.

Igro, pri kateri je sodelovalo veliko igralcev in stativov, je režiral Adrijan Rustja. Omeniti pa gre še njegove pomočnike, Krasuljo Simoniti-Suhadolc, ki je vodila s plesno skupino, Dino Slama-Pahor, ki je napisala glasbo k igri, in Andreja Pisanija, ki je poskrbel za scenografijo in kostume. Veliko delo, ki je bilo vloženo pri

pripravi igre, se je bogato obrestovalo na uprizoritvah, ki jih je gledala velika množica ljudi. Tako si je igro skupno ogledalo gotovo več kot tisoč ljudi.

S ponedeljkom se je tako zaključil kulturni del proslav ob 1100-letnici smrti sv. Metoda. Verska slovesnost pa bo v nedeljo, 14. t.m., v Marijinem svetišču na Vejni. Ob novem koprskem škofu pomočniku msgr. Metodu Pirihu bodo somaševali še nekateri letošnji novomašniki in srebrno ter zlatomašniki.

BALETNI BIENALE V LJUBLJANI

V Križankah v Ljubljani se je 7. t.m. končal enajsti jugoslovanski baletni bienale. V osmih večerih so si gledalci lahko ogledali 12 predstav. Žirija je za najboljšo predstavo ocenila Carmina Burana Karla Orffa v izvedbi Sarajevskega narodnega pozorišta in predstavo Pulcinella Igorja Strawinskega v izvedbi baleta Slovenskega narodnega gledališča iz Ljubljane. Zlate plakete in druga priznanja je prejelo še več interpretov, ansamblov in koreografov.

Letošnji baletni bienale je že ob začetku posvetil veliko pozornost utemeljiteljema sodobnega slovenskega baleta Pinu in Pii Mlakar.

24. RAZSTAVA DOMAČIH VIN V NABREŽINI

Devinsko-nabrežinska občina je tudi letos priredila razstavo domačih vin. Posebna komisija, ki je pred meseci pregledala 26 predloženih vzorcev vin, je sprejela 13 vzorcev. Na razstavi so obiskovalci lahko pokusili le vina osmih domačih pridelovalcev, od katerih so kar štirje bili iz Praprota.

V to vas devinsko-nabrežinske občine so tudi šle skoraj vse nagrade. Na nagrajevanju, ki je bilo v nedeljo, so razglasili dobitnike nagrad. Za bela vina je prvo nagrado dobil Bruno Kante iz Praprota, drugo nagrado je prejel Angelo Škerk tudi iz Praprota, tretjo pa Danilo Lupinc tudi iz iste vasi. Za teran sta bila nagrajena Boris Škerk iz Praprota, ki je prejel drugo nagrado, in Dušan Radovič iz Nabrežine, ki mu je bila podeljena tretja nagrada.

Občinska uprava je poskrbela tudi za primerno bogat kulturni spored. Škoda le, da je sobotni del programa odpadel zaradi slabega vremena. Da bi nadomestili izgubljeni dan, so praznik podaljšali še na ponedeljek.

Obisk generalnega tajnika OZN v Trstu

Generalni tajnik Organizacije Združenih narodov Perez De Cuellar je v petek, 5. t.m., obiskal miramarski Center za teoretsko fiziko. V tem mednarodno pomembnem kulturnem in znanstvenem središču so namreč priredili konferenco o gospodarskem in znanstvenem sodelovanju med deželami tretjega sveta in med razvitimi in nerazvitimi predeli sveta.

Srečanja so se udeležili predstavniki vseh najpomembnejših svetovnih znanstvenih organizacij in številni znanstveniki. Pred to izbrano publiko pa je spregovoril tudi generalni tajnik De Cuellar, ki je v svojih izvajanjih opozoril na velike krivice, ki se dogajajo v svetu. Če namreč v razvitih državah živimo v skrajno konzumističnem svetu, se dobra polovica človeštva bori za goli obstoj. Lakota in bolezn, ki jih povzročata šibkost, namreč žanjeta milijone in milijone mrtvih. Po kritiki nesmiselnih vojn, političnih grozot itd., ki so stalno prisotni v svetu, je De Cuellar izrazil željo, da bi znanost zavzela univerzalnejšo vlogo oblikovalke človeškega življenja. Kajti brez znanstvene pomoči se dežele, v katerih danes gospoduje lakota, ne bodo mogle osvoboditi iz okov podhranjenosti in uboštva. Omenil je tudi katastrofalne posledice oboroževalne tekme, opozoril pa

je tudi na nevarnost, ki grozi človeštvu zaradi onesnaževanja okolja.

Ob Perezu De Cuellaru so spregovorili še nekateri drugi ugledni znanstveniki, med katerimi tudi ravnatelj miramarskega centra Nobelov nagrajenec Abdus Salam.

Ob obisku tajnika Združenih narodov pa je naslovila nanj pismo tudi enotna slovenska delegacija.

Predstavniki naše narodne manjšine v Italiji ga v imenu vseh pozdravljajo kot predstavnika »svetovne organizacije, ki je najpomembnejši dejavnik svetovnega miru ter sodelovanja med narodi«. Slovenci, ki smo sprejeli načela, ki izhajajo iz »temeljnega spoštovanja človekovih pravic« zato upamo, da se bodo ta načela uveljavila tudi v odnosu med italijansko večino in našo manjšino, ki je ta načela osvojila.

—o—

SREČANJE ZA MIR MED NARODI V BAZOVICI

Tržaški partizanski pevski zbor »P. Tomažič« in pokrajinsko vodstvo VZPI-ANPI sta priredila v Bazovici »srečanje za mir«. Praznik se je začel v petek, nedeljski spored pa je imel še poseben pomen, saj je zbor prav v nedeljo, 7. t.m., obhajal 13. obletnico svojega delovanja. Srečanje je bilo tudi priložnost, da se je TPPZ »P. Tomažič« oddolžil 40. obletnici osvoboditve. Slavje je začela s svojim nastopom folklorna skupina »Osvoboditelji Beograda«, ki šteje okrog 50 plesalcev. Po nastopu so plesalci šli še v Nabrežino, kjer so nastopili na razstavi domačih vin. Nastopu folklorne skupine je sledil pihalni orkester iz Postojne, ki ga vodi Leander Pegan.

Osrednja govornika na nedeljski proslavi sta bila Federico Vincenti, predsednik deželnega odbora VZPI-ANPI, in Jože Utenkar, delegat Skupščine SFRJ. Po govorih se je srečanje nadaljevalo ob nastopu Tržaškega partizanskega pevskega zbora, ki je pod vodstvom dirigenta Oskarja Kjudra izvedel recital »21. marec«, ki ga je za ansambel in pevce napisal sam dirigent. Za konec je ob spremljavi pihalnega orkestra iz Postojne mogočno zadonela pesem »Vstajenje Primorske«, ki je navdušila prisotne, saj je res mogočno zadonela.

Dolinska sekcija Slovenske skupnosti o povolilnem položaju

V okviru običajnih povolilnih srečanj s političnimi silami, ki so prisotne v dolinskem občinskem svetu, so se predstavniki sekcije Slovenske skupnosti sestali s krajevnima sekcijama KPI in PSI, tako z vsako posebej kot z obema skupaj, za preveritev pogojev za morebitno oblikovanje koalicije za upravljanje občine v novi mandatni dobi.

Kljub določenemu zblizanju, so ostale rezerve glede revizije zaščitnega področja Pesek - Draga - Gročana. Nerazčiščeno je nadalje ostalo vprašanje številčne in kakovostne prisotnosti Ssk v odboru kakor tudi glede nekaterih drugih zunanjih ustanov.

Poleg tega se je ves čas razgovorov izvajal pritisk preko tiskovnih in drugih stročil, ki ga nikakor ni mogoče upravičiti

in še manj sprejeti. Ssk se je kljub temu dosledno držala splošnega načela, da se ne dajejo enostranske izjave, dokler so razgovori v teku.

Na osnovi gori omenjenih dejstev in dogodkov, s katerimi so povezane tudi metode dela, je sekcija Ssk ugotovila, da se kljub določenemu zblizanju stališč še niso uresničili pogoji za enakopravno upoštevanje teže vseh zadevnih partnerjev in odpravo preferencialnih odnosov med KPI in PSI.

Kot je bilo rečeno na seji občinskega sveta dne 17. junija, na kateri je bila potrjena koalicija med KPI in PSI, bodo predstavniki Ssk vodili konstruktivno opozicijo ob soočanju z vsemi ostalimi komponentami občinskega sveta glede reševanja konkretnih problemov in drugih vprašanj

10. pevsko srečanje na Brjah

Na Brjah, prijazni vipavski vasici, je bilo v nedeljo, 7. t.m., jubilejno 10. pevsko srečanje, ki ga vsako leto prireja domače prosvetno društvo »Anton Možina«. Brejci pa so se tokrat spomnili še nekaterih drugih obletic: 90-letnice usatnovitve Bralnege in pevskega društva, 80-letnice, odkar je to društvo dobilo prapor, in 40-letnice osvoboditve. Slovesnost se je pričela s krajšim priložnostnim govorom pred spomenikom padlih, nato so godba na pihala z Vogrskega in nastopajoči pevski zbori v spredu odšli na prireditveni prostor v prijetnem hrastovem gozdičku tik pod cerkvijo.

Pred letošnjim nastopom pevskih zborov je prebral slavnostni govor dr. Matjaž Kmecl, minister za kulturo SR Slovenije. Spred pa je spretno povezoval že stari znanec tega srečanja prof. Tomaž Pavšič iz Idrije. Nastopili so naslednji pevski zbori: domači »Anton Možina« v mešanem in ženskem sestavu, mešani zbor »Oton Zupančič« iz Štandreža, dekliški zbor »Grli-

ca« iz Budanj, mešani zbor iz Radiš na Koroškem, oktet iz Logatca in moški zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine. Na koncu so zapeli še združeni moški zbori ob spremeljavi pihalne godbe z Vogrskega.

Celotna prireditev je bila dobro organizirana, poskrbljeno je bilo tudi za okrepčilo gostov, med katerimi smo opazili tudi nekatere s Tržaškega. Brejsko Prosvetno društvo je ob letošnjem jubileju izdalo spominsko brošuro z naslovom »Brje sončna vas vipavska«, ki so jo uredili Stanko Benko, Zoran Kodrič, Boris Možina in Tomaž Pavšič. Knjižica vsebuje zanimive podatke iz zgodovine vasi, zlasti še s področja prosvetnega delovanja. V njej je navedeno, da so omogočili izid prostovoljni prispevki Brejcev in domačina Borisa Možina.

—o—

V petek, 28. junija, je Komorni mešani zbor iz Nove Gorice, ki ga vodi Števan Mauri, zaključil s koncertom v dolinski cerkvi sv. Martina letošnje »Junijske večere«, ki jih je že četrtrič priredilo društvo Valentin Vodnik iz Doline.

Jubilejni 15. festival domače glasbe v Števerjanu

15. festival narodnozabavne glasbe v Števerjanu, ki sta ga priredila društvo »F. B. Sedej« in števerjanski ansambel Lojzeta Hledeta, je privabil v soboto, 6. t.m. in nedeljo, 7. t.m., številno občinstvo v Formentinjev park.

Gotovo je bil osrednji del festivala prav v nedeljo, ko so nastopili finalisti. Na nedeljskem koncertu se je tako poskusilo 11 ansamblov, ki jih je žirija izbrala med 18 nastopajočimi na sobotnem izločilnem koncertu.

Občinstvo, ki je v nedeljo popoldne prišlo v Števerjan, je v imenu organizatorjev pozdravila tajnica društva Sedej Franka Padovan, ves spored pa je povezoval priljubljeni in znani Marjan Šneberger, ki je ob jubilejnim festivalu tudi javno intervjuval Lojzeta Hledeta. Ob tej priložnosti je domači števerjanski ansambel v pozdrav zaigral nekaj svojih sklad.

Sledil je tekmovalni nastop ostalih ansamblov. Občinstvo je s svojo posebno na-

grado nagradilo ansambel »Kogras« iz Zgornje Kungote. Žirija, ki ni imela lahkega dela, pa je nagrade podelila po znanim kriterijem: izvedbe, melodije, najboljši zamejski ansambel in nagrado za besedilo.

Za izvedbo sta bila ex aequo nagrajena ansambla »TAIMS« z Opčin in ansambel »Rž« iz Kranja; za melodijo je prejel nagrado Franci Zeme iz Vojnika; kot najboljši zamejski ansambel je bil izbran TAIMS z Opčin; za besedilo pa je bil nagrajen Ivan Malavašič, ki je napisal besedilo pesmi, ki jo je izvajal ansambel Jožeta Škoberneta iz Brestovice.

Po nagrajevanju se je večer nadaljeval še pozno v noč, saj so prireditelji poskrbeli, da so številni obiskovalci lahko tudi kaj prigriznili in popili. Ob tem pa se seveda tudi zavrteli ob zvokih polk in valčkov, ki so v Števerjanu z že petnajstletnim prirejanjem festivala postali pravi sinonim gotovo uspelega praznika. To pravilo je potrdil tudi 15., jubilejni festival narodnozabavne glasbe.

V Gorici se pripravljajo na festival folklorne

Goriško turistično društvo »Pro loco« bo tudi letos priredilo že tradicionalni festival folklorne v Gorici. Letošnji, jubilejni festival, saj je to že 15. izvedba, bo od 23. do 26. avgusta. Udeležilo se ga bo 15. folklornih skupin iz prav toliko držav. Istočasno bodo priredili znanstveni simpozij o metodologiji dela na področju etnografije in iskanja ljudskega izročila.

Letos bodo na sporedu zelo zanimive folklorne skupine. Tako bodo prvič nastopali plesalci iz Braziliije, Filipinov in Finske, ob teh folklornih skupinah pa bodo plesali še folkloristi iz Jugoslavije, Avstri-

je, Bolgarske, Danske, Francije, Grčije, Romunije, Turčije in Madžarske.

Prireditev se bo začela, kot rečeno, v petek, 23. avgusta, ko bodo v pokrajinski sejni dvorani odprli letošnji 12. mednarodni kongres o ljudskem izročilu, na gradu pa se bo istega večera začel tudi spored nastopajočih skupin.

Jugoslavijo bodo letos zastopali Slovenci. To so plesalci skupine »Študent« iz Maribora. Člani ljubljanskega Inštituta za etnografijo pa bodo sodelovali na mednarodnem kongresu.

Sveti Metod...

■ nadaljevanje s 3. strani

slovesno. Med Slovenci še posebej, ko je ljubljanski škof Misja, poznejši kardinal posvetil, v cerkvi Srca Jezusovega poseben oltar na čast Cirila in Metodu ter izdal v ta namen poseben pastirski list. Zgodovinar Fr. Kos je napisal Spomenico z objavo vseh zgodovinskih dokumentov o njima. Ze leto poprej pa je papež Leon XIII. s posebno okrožnico razširil njuno češčenje na ves katoliški svet. Tudi sedanji papež je o njima pravkar izdal posebno okrožnico.

Obletnica Metodove smrti pred sto leti pa je prinesla tudi nekaj prelomnega. Liberalizem in panslovanstvo, ki sta tedaj začela svoj pohod, sta v svetih bratih hotela videti le narodno poslanstvo, predstavnika slovanstva. Odslej se vloge obeh bratov s posebnim ozirom na Slovence zamolčuje, posebno še pomen sv. Metoda kot prvega slovenskega metropolita. Da potem ne omenjamo njune vloge kot apostolov Slovencev.

In zanimanje za Slomškovo bratovščino v ljubljanski škofiji tedaj povsem preneha. Tako je bilo tudi drugod. Zato je škof Stojan iz moravskega Olomuca ustanovil 1891 novo društvo z imenom Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod zavetjem Device Marije. Apostolstvo je naslednik prejšnje bratovščine in je postalo mednarodna verska organizacija za vesoljno cerkveno edinost. Obstaja še danes, kakor vemo, tudi na Primorskem, ter nadaljuje svoje poslanstvo. Po drugi vojni se je češčenje sv. bratov znova pospeševalo. Ljubljanska škofija si ju je izbrala za svoja zavetnika. Leta 1980 pa ju je papež razglasil za sozavetnika Evrope.

Posebno vlogo je imel v novejšem času pri češčenju sv. Cirila in Metoda tudi Trst. Slomškova bratovščina je tu živela naprej. Leta 1900 je dala izdelati čudovito cerkveno zastavo z njuno podobo. In dasi so ji nasprotniki za procesijo sv. Rešnjega Telesa preprečili udeležbo, je za farni praznik sv. Jakoba ni bilo mogoče zadržati. Pokazala se je na cerkvenem pragu in za njo so se zvrstili tisoči, da se je procesija komaj še mogla odvijati. Ta dragocena zastava, priča vernosti in narodne zavesti naših prednikov v Trstu, nam je kot drag spomin še ohranjena.

Zelimo, da bi to veliko izročilo naših prednikov ne bilo prekinjeno. Da bi naši tržaški, primorski in vsi slovenski ljudje tudi zanaprej ohranili češčenje teh sijajnih slovenskih apostolov, svetnikov, obenem blagovestnikov za vse Slovence in še posebej apostolov vesoljne cerkvene edinosti.

Obletnica 1100-letnice smrti sv. Metoda naj nam bo v spomin na klenega moža, ki se je za versko resnico, pravico naroda do lastnega jezika in bogoslužja postavil nasproti viharjem.

Sv. Metod, slovenski apostol, naš prvi metropolit. Naj živi Tvoj spomin!

—o—

JARUZELSKI V JUGOSLAVIJI

Ta teden je bil na obisku v Jugoslaviji predsednik poljske vlade in glavni tajnik poljske komunistične partije, general Jaruzelski. Šlo je za njegov drugi obisk izven območja Varšavskega pakta, odkar je predsednik poljske vlade. Do zdaj je obiskal le Indijo. V Beogradu se je Jaruzelski pogovarjal predvsem o gospodarskem sodelovanju med Jugoslavijo in Poljsko ter se zavzemal za kvaliteten skok v dosedanjih tovrstnih odnosih. Poljska in Jugoslavija bi po njegovem lahko ustanovljali podjetja z mešanim kapitalom ter skupno nastopali na tujih tržiščih.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Lev Detela

Koroška slovenska umetnost se uveljavlja v Avstriji

Na skrajnem robu Nižje Avstrije, v mestecu Drosendorf ob češkoslovaški meji, že nekaj let deluje zelo aktivno kulturno društvo. To je 29. junija priredilo dobro obiskano srečanje s slovensko koroško umetnostjo. Znani pesnik **Gustav Januš** je bral z lepim uspehom svoje zgodnejše, a tudi novejša pesmi v prevodih **Petra Handkeja**, predstavil pa se je tudi s slovenskimi originali. Tako so poslušalci doživeli zanje eksotično učinkujočo melodiko slovenskega jezikovnega utripa, v katerega je Januš odel svoje lirične spletke o novejši koroški stvarnosti, o življenju v Rožu ali Podjuni, o prodoru novih družbenih in gospodarskih strukturalnih premikov v svet slovenskega koroškega človeka. Zlasti Januševi hudomušno zasukan verzi iz prvih obdobij njegovega ustvarjanja so nagovorili poslušalce. Te sicer nekoliko žalobno obarvane šale o življenju med mestom in podeželjem s prizvokom o krutosti sveta očitno pritegnejo bolj kot težavnejši avtorjevi eksperimentalni in filozofski teksti iz novejšega obdobja.

Istočasno so v drosendorfski umetnostni galeriji v lepo prenovljenih prostorih mestne bolnišnice iz srednjega veka odprli razstavo mlajšega koroškega slovenskega slikarja **Draga Druškoviča**, ki ta čas živi v Salzburgu. Druškovič, ki je sin znanega slovenskega pisatelja in publicista Roka Ariha, je podobno kot leta 1939 v Selah pod Košuto rojeni Januš, svojo mladost preživel v Rožu. Vodja drosendorfskih kulturnih iniciativ, akademski kipar in slikar **Hermann Walenta**, je v uvodni besedi pri odprtju razstave, ki je na ogled do 21. julija, označil Druškoviča kot slikarja, na katerega umetniški način so vplivale arhetipične oblike prastarih magično-animističnih kultur ter novi moderni slikarski načini. In zares so Druškovičeve slike polne staro-novega barvitiga petja in zvena. V njih je veliko drzne-

ga ognja barv in abstraktnih oblik, kot jih ljubijo tudi otroci, takoimenovani primitivci in duševni bolniki.

V svet slovenske kulture in literature na sploh in z ozirom na koroški slovenski trenutek je zbrano občinstvo popeljal **Lev Detela**. Razčlenil je zgodovinski razvoj slovenskega literarnega snovanja in opozoril na že tradicionalno literarno prisotnost koroških Slovencev tako v sklopu celotne slovenske literature kot tudi avstrijske kulturne danosti. Dalj časa se je Detela pomudil pri značilnostih najnovejšega slovenskega koroškega literarnega trenutka, katerega kritične razsežnosti je pogodila zlasti prisotnost revije »Mladje«.

Kulturna prireditelja o slovenskem duhovnem utripu v Avstriji je na avstrijski severni meji dobro uspela — kot pogled na slovenski »jug« in kot sporočilo o potrebni mednarodni in človeški vzajemnosti sredi stisk najnovejšega časa.

—O—

ZAHODNONEMŠKI DNEVI AVSTRIJSKE LITERATURE — S SLOVENSKIM SODELOVANJEM

Med 21. in 23. junijem so v Marburgu ob Lahni v zahodnonemški zvezni deželi Hessen potekali dnevi avstrijske literature. Priredila sta jih častitljiva marburška Filipova univerza in tamkajšnje Novo literarno združenje, ki ga vodi pisatelj Ludwig Legge, finančno pa jih je podprla tudi avstrijska država. Iz svojih del so brali ugledni pisatelji Friederike Mayröcker, Barbara Fritschmuth, Gert Jonke itd. Na znanstvenem simpoziju so nemški in avstrijski univerzitetni profesorji razpravljali o značilnostih avstrijske literature. Marburške prireditve so se udeležili tudi celovski pisatelj in prevajalec **Peter Kersche**, avstrijsko-ameriški pisatelj in prevajalec **Herbert Kuhner** ter pisatelj in kritik **Lev Detela** z Dunaja. Vsi trije so na prireditvi omenili posebnosti slovenske literature na avstrijskem Koroškem, ki dopolnjuje večsmerno podobo avstrijske literature.

Jezik in Slovestvo (30 let)

Revija je začela izhajati leta 1955, prvi uredniki so bili Tone Bajec, Marja Boršnik in Joža Mahnič, znana imena ljubljanske slavistike, ki so ji tudi začrtali smernice. V 30 letih izhajanja se je pri njenem oblikovanju zvrstilo nad 300 izdelavcev, naklada pa je dosegla približno 2500 izvodov na številko. Ime je reviji dal dr. Anton Slodanjak, posnel ga je po zborniku slavističnih predavanj, ki jih je imel omenjenega leta v Mariboru.

»Jezik in slovestvo« si je kmalu pridobil ugled tudi v zamejstvu in v tujini. Revija je kvalitetno posegla v razčiščevanje pojmov in vprašanj v slovenskem jeziku, v zgodovino slovenske književnosti; izstopajo zlasti prispevki jezikoslovca Fr. Bezlaja, Fr. Jakopina idr.; da jih posebej ne omenjamo, ker bi bilo naštevavanje predolgo.

Revija je izpolnila svojo nalogo v slovenskem prostoru, kakor tudi na področju slovenistike zares odlično. Ko ji zaželimo še nadaljnega uspešnega izhajanja, lahko izrazimo še željo, da bi se posvetila kaj več tudi jezikovnim problemom in vprašanjem na zamejskem Primorskem in Koroškem.

Prevodi slovenskih knjig

Založba Europa v Budimpešti je ob sodelovanju Pomurske založbe v Murski Soboti v zadnjem času verjetno največji izdajatelj slovenskih del v kakem tujem jeziku, zadnji čas je izdala naslednja slovenska dela:

- Lojze Kovačič: Resničnost (roman), prevod: Orsolya Gállos,
- izbor slovenske poezije (29 pesnikov), prevod László Letor in D. Tandori,
- izbor pesmi S. Kosovela: Kraška jesen. Založbi Drava v Celovcu in ZTT v Trstu sta

v nemščini izdali:

- Josip Vidmar: Slovensko pismo
- Prežihov Voranc: Samorastniki ter Požganiča, prevod: Anton Svetina, Peter Wieser, Janio Messner,

Mohorjeva družba v Celovcu v nemščini:

- Anton Ingolič: Tajno društvo PGC, prevod: A. Kopriva, Heide Saxer

V Bukarešti, v romunskem prevodu, je izšel:

- izbor slovenskih pesnikov (19 avtorjev), prevod Peter Cirdu.

Na Kitajskem je mladinska založba v Chengtenu, pokrajina Sečuan, izdala Antona Ingoliča: Tajno društvo PGC v kitajščini, prevod Ren Rengrong.

Založba Prometej v New Orleansu (ZDA) je izdala slovensko-angleški izid Vorančevih Samorastnikov, prevod Irma M. Ožbolt.

Založba Raduga v Moskvi je izdala Andreja Hienga tri drame pod naslovom: Bludny sin.

—□—

Harmonikarski ansambel »Synthesis 4« je v sredo, 25. junija, nastopil v dvorani F. Prešeren v Boljuncu na zelo uspelem koncertu. Znani ansambel, ki ga vodi Claudio Furlan, je izvajal skladbe za harmoniko skladateljev Brehma, Raucha, Würtnerja, Buija, Doblerja, Götza in Derbenka. Solista Maurizio Marchesich in Corrado Rojac sta zaigrala »Koncertne teme« Francellija in »Vlak« skladatelja Wolmerja. Med skladbami je Sergij Verč recitiral pesmi Minattija in Zlobca.

—□—

»Pojoča noč v Trebčah«, ki so jo oblikovali mladi glasbeniki in avtorji, je privabila v trebški Prosvetni dom precejšnje število občinstva. Za spored so poskrbeli mladi, ki so podali še kar dobre songe in plesne točke.

Odkod Padana in te vrste imena?

Nekatera imena slovenskih krajev imajo končnico -ana oz. -jana, ki si je jezikoslovci ali bolj imenoslovci ne znajo prav razložiti. Takšna imena se vrstijo še posebno po zahodnem slovenskem ozemlju, npr. Biljana, Kozana, Medana, Fojana, ali v Istri kraj Fažana in vsaj po obliki lahko prištejemo v to vrsto tudi ime Padana, pa še druga podobna imena.

Imena so tako stara, da moramo za njih razlago pritegniti indijski jezik sanskrit, ki je še precej blizu staremu arijskemu ali indoevropskemu jeziku. Tako nam npr. v omenjenem jeziku ime Aryana pomeni zemljo Arijev. Ustrezno temu bi torej tudi Pad-ana pomenila zemljo ob reki Pad. Sama beseda »pad« pa je glagol, pravzaprav deležnik, katerega aorist se glasi »po«.

Imena za reke pri nas so prastara in njih pomen dobimo spet v sanskritu. Unec, Una izha-

jajo iz »unati« (močiti), Drava pomeni tekoča, ker je »dra« (teči) ustrezen glagol. Morava je velika voda, lokva ali loka okrajšano pa ob vodi (končnica -va pomeni dol).

Še posebno zanimiva je slovenska beseda Bog, ki so jo svoj čas nerodno izvajali iz deležnika bogat. V sanskritskem bajeslovju pomeni ta beseda »tisti, ki je« in izhaja od glagola »bhu« (biti). Indijci pa so rabili od tega deležnika sedanjega časa, ki se glasi »bhoh«. Tu je zveza s slovenskim Bogom več kot očitna. Ime indijskega preroka Bude prihaja od glagola »budh« (buditi) in pomeni torej prebujeni.

Slovensko besedišče in imenoslovje očitno vsebuje še mnogo neodkritega in bo ob morebitnih študijah še mnogo presenečenj. Ostaja seveda vprašanje, kdaj bodo take študije opravljene?

KRAJEVNI LEKSIKON SLOVENIJE

Sobotna priloga Ljubljanskega dnevnika (6.7.85) je začela ponovno objavljati gradivo, ki se pripravlja za peto knjigo Krajevnega leksikona Slovenije, ki naj bi obsegala slovenske in narodnostno mešane kraje v Italiji.

Pri Založništvu tržaškega tiska je bil že svoj čas napovedan zvezek z opisi krajev na Tržaškem. Sobotna priloga Ljubljanskega dnevnika, ki je že lani objavljala opise nekaterih krajev v videmski pokrajini, pa je začela zdaj prikazovati nekatere kraje osrčja Benečije. Prva dva opisa sta namenjena Štupici, kjer je mejni prehod z Jugoslavijo, in pa Lipi, ki leži ob isti cesti bolj južno, proti Špetru. Podatke je zbral župnik na Trčmunu Božo Zuanella, uredil pa jih je dr. Roman Svetnik, ki je uredil vse štiri zajetne zvezke Krajevnega leksikona Slovenije in ki si vztrajno prizadeva, da bi zdaj prišli na vrsto še vsi slovenski kraji v zamejstvu.

—o—

AMINTORE FANFANI —
PRESEDNIK SENATA

Dosmrtni senator Amintore Fanfani je bil z veliko večino glasov izvoljen za predsednika senata. To mesto je bilo prosto, potem ko je bil senator Cossiga izvoljen za predsednika republike. Fanfani je bil uradni kandidat krščanskodemokratske senatske skupine, njegovo kandidaturu pa so podprle tudi druge senatske skupine, med njimi komunisti.

Za Fanfanija je glasovalo 238 senatorjev, in sicer 75 več, kot je bilo potrebno. 42 senatorjev je oddalo belo glasovnico, 19 glasov pa je bilo oddanih raznim kandidatom.

Zakaj umirajo gozdovi

Pred nekaj tedni je naš list pisal o umiranju slovenskih gozdov, kar povzročajo prevelike količine škodljivih snovi v padavinah. Gre za pojav »kislega dežja«, ki je znan že dve stoletji, saj je Anglež Haves že leta 1727 vedel, da onesnaževanje zraka z žveplom posredno povzroča onesnaževanje padavin. Gre torej za problem, ki je v javnosti znan že dolgo. Krajevno omejeno škodo je »kisli dež« povzročal na vseh industrijsko razvitih področjih Evrope v prejšnjem stoletju in tem veku. V današnjih časih pa je ta pojav zadobil prav katastrofalne razsežnosti. Široka javnost je bila natančneje obveščena o nevarnosti »kislega dežja« leta 1978 na stockholmski konferenci o varstvu okolja. Naj tudi mi seznanimo naše bralce z nekaterimi dejstvi, ki jih povzemamo iz članka »Kisli dež« je »preplaval svet«, ki ga je marca 1984 objavila revija »Moj mali svet«.

Svoj izvor ima »kisli dež« v strupenih, ki jih industrije sproščajo ob izgorevanju raznih prvin. Najbolj pogosti povzročitelji so »obrati za proizvodnjo energije iz fosilnih goriv vseh treh agregatnih stanj (premog, kurilna olja in plin), gospodinjstva in promet«. Glavna zakisovalca sta žveplov dvokis (SO_2) in dušikovi oksidi (NO_x). Ta dva plina se vežeta zračno vlago v žvepleno (H_2SO_4) in dušično kislino (HNO_3), ki s padavinami padata na tla. Dež, ki nanj ne vpliva človek, ima pH vrednost (količina kisline op. ur.) 5,6. V Zvezni republiki Nemčiji so pogosto izmerili kisloto dežja manj kot pH 4.

Vendar pojem »kisli dež« bi morali v resnici razširiti na vse padavine, saj so

škodljive snovi tudi v snegu, rosi, slani itd. Ko se govori o tem pojavu, je treba upoštevati, da gre ločevati dva pojavi. Krajevno onesnaževanje, ki ga povzroča krajevna industrija, in onesnaževanje višjih plasti zraka, ki se pač premikajo iz dežele v deželo, tako da lahko govorimo o uvažanju, oziroma izvažanju onesnaževanja. V evropskem merilu velja za najbolj značilno državo izvoznico onesnaženja Anglija, najboljše uvoznice pa so skandinavske države. Po mednarodnih podatkih je tudi Jugoslavija precej velik izvoznik onesnaževanja, saj po »uradnih podatkih odda Jugoslavija v ozračje 1.500.000.000 ton žvepla na leto, kar jo uvršča na deveto mesto v Evropi, nazaj pa ga dobi približno milijon ton«.

»Kisle padavine« povzročajo precejšnjo škodo. Močno kisle padavine s pH 4 vplivajo na vegetacijske sposobnosti rastline. To se pozna posebno na iglastih drevesih, kjer je opaziti poškodovanost voščenih oblog, omrtvičenje listnih rež in poškodovanje tkiv ter druge znake, neposreden vpliv na rastline pa imajo te padavine s prodiranjem v tla in tako spreminjajo lastnosti tal.

Letošnja huda zima je pokazala, kot trdijo gozdni strokovnjaki, da je prišlo do precejšnjih poškodb zaradi onesnaževanja padavin skoraj po vseh slovenskih gozdovih. Ponekod tudi zaradi izseka v gozdovih ni več prirastka, kar močno ogroža zdravje gozdov. Seveda ne gre pri tako perečem problemu za iskanje kratkoročne ali krajevno omejene rešitve. Ves industrijsko ra-

dalje na 8. strani ■

ZGODOVINA ČEV LJARSTVA V MIRNU

0000 ANTON VUK 0000000000000000 2 0000

Novoimenovani župnik v Mirnu, pok. Ivan Rojec, kasnejši dekan v Tolminu, je kot navdušen zadružnik takoj uvidel, da je nevdružno stanje mirenskih čevljarjev mogoče rešiti samo na zadružni podlagi. Po njegovi zaslugi so ustanovili v Mirnu čevljarstvo, in sicer v letu 1908, h kateri je pristopilo 18 čevljarstev mojstrov s približno 90 pomočniki. Začetek je bil skromen: članski delež je znašal 500 kron, to je vsi deleži skupaj 9.000 kron, in še to povečini plačano z orodjem, kopiti in šivalnim stroji, ki so jih člani odstopili zadrugi. Na pomoč je priskočila domača hranilnica in posojilnica ter posamezni privatniki s posojili, za katere je jamčil osebno prej imenovani ustanovitelj.

Preden je pričela obratovati, si je zadruga sezidala tovarno z velikimi zračnimi delavnicami, pisarno in skladišči. V tej tovarni je začela zadruga z rednim poslovanjem proti koncu leta 1908. Uredil se je delovni urnik na 9 ur dnevno (kasneje 8 ur) z delopustom na dan sobote popoldne. Delavcem so se izboljšale plače, delali so v prezračenih in dnevno osnaženih prostorih.

Vodilni člani - ustanovitelji zadruga so bili sledeči: Peter Marušič, France Klančič,

Mihael Saksida, Ivan Nemeč, Just Florenin in Anton Marušič.

Prva tri leta se je morala zadruga boriti z različnimi začetnimi težkočami. Iskati je morala tržišča za razpečavo svojih izdelkov pri takratni nesolidnosti trgovcev. Pričeti je morala ustanavljati lastne trgovine in pridobivati odjemalce zanje. Organizirati je morala proizvodnjo brez v poštev prihajajočih strojev, ustvarjati disciplino v proizvodnem procesu s prej razvajenim delovnim kadrom. Z veliko težavo je morala uvajati boljše tipe obuvala in temu primerno usmerjati delovni kader, ki tega prej ni bil vajen. Tudi organizacija administracije tako obsežnega podjetja je zahtevala svoj čas.

Po treh letih obstoja je prišla zadruga v gospodarske težave. Pokazala se je potreba po reorganizaciji, ki se je tudi izvršila s pomočjo Zadružne zveze v Gorici. Vodilnim članom se je takrat pridružil tudi Anton Vuk kot knjigovodja in kasneje ravnatelj. S skupnimi močmi se je posrečilo prekoračiti začetne težave.

Zadruga je ustanovila poleg dveh že obstoječih še štiri lastne prodajalne, v katerih je prodajala svoje izdelke naravnost

konzumentom brez posredovalcev. Že v letu 1912 je imela zadruga 6 lastnih prodajaln, in sicer v Gorici dve, v Trstu dve, eno v Trziču in eno v Splitu.

Zraven tega je zadruga organizirala razpošiljanje izdelkov naravnost konzumentom po poštnem povzetju. V ta namen je dala tiskati cenike s slikami obutvenih izdelkov in pojasnili za jemanje mere. Tako prodaja v lastnih trgovinah kot tudi prodaja po poštnem povzetju se je lepo razvila. Izdelki zadruga so bili zaščiteni z registrskim znakom »Adrija«.

Zadruga je pospešila skrb za strokovno izobrazbo svojih članov in delavcev. Izdelovala je sicer še naprej težko obuvalo za delo, toda uvajala je tudi izdelavo boljših in finejših vrst čevljev. V dobi svojega obstoja je zadruga vsestransko strokovno usposobila mirenske čevljarje. Do leta 1912 je zadruga obratovala, kakor že rečeno, brez strojev — razen šivalnih — tega leta pa jo je urad za pospeševanje male obrti na Dunaju podprl s tem, da ji je dobavil prvo majhno skupino strojev na 10-letno obročno odplačevanje brez obresti. Imenovani urad je poslal na lastne stroške monterja in inštruktorja, ki je delavce usposobil uporabljati montirane stroje. Zraven tega je omenjeni urad poskrbel zadrugi tudi 10.000 kron posojila za desetletno odplačevanje brez obresti.

Zaradi boljše organizacije v podjetju samem, to je v proizvodnji in administraciji, in pridobitve zdravega trga, je zadruga

Veneti še vedno vznemirjajo tržaško Mladiko

V pravkar izišli 5.-6. številki odgovarja omenjeni tržaški mesečnik na dva odgovora v Novem listu v zvezi s pismom »bralca«, ki ga je bil ta mesečnik objavil v svoji 4. številki na temo Veneti.

Podpisani sem v Novem listu v enem izmed navajanih odgovorov postavil uredništvu Mladike naslednje vprašanje, potem ko je zatrjevalo, da odgovarja na domnevno pismo bralcev samo iz spoštovanja resnice, navajam:

In če bi res šlo samo za spoštovanje resnice, potem naj mi uredništvo Mladike izrecno zagotovi, da omenjeno »pismo« bralca ni inscenirano, kakor tudi podobno »pismo« pred tremi leti, objavljeno zgolj zato, da se lahko za odgovorom uredništva skrije ena ali mogoče dve osebi, ki se s svojim imenom sicer nočeta izpostaviti. Takšno zagotovilo bo samo potrdilo demokratična in krščanska načela, na temelju katerih hoče izhajati Mladika.

Na to vprašanje uredništvo Mladike ni dalo nobenega pojasnila, kar potem opravičuje sklep, da je bilo omenjeno »pismo« bralca res inscenirano.

Ker uredništvo Mladike ne more odkrito odgovoriti na moj poziv, da ne bi prizadelo svojega ugleda, preide seveda v ponoven napad, sklicujoč se sprva na kritiko moje študije o Venetih v ljubljanskem Delu (6.6.1985) izpod peresa Borisa

Stiha; na kar pa je isto Delo prineslo tudi moj odgovor (27.6.1985).

Toda omenjeno uredništvo nas nato opozori na uvodnik v članku Pavleta Merkuja na strani 75 v isti številki in nehote razkrije skupaj z omenjenim piscem, kakšna je lahko akademska raven nekaterih oseb. Berimo:

— Ob takih trditvah bi vsak uravnovešen človek podvomil o pameti razglašalca ...

— Take trditve so plod bujne fantazije stihotvorcev ali bolne ambicije diletantov, vendar jim neodgovorni časnikarji in založniki preradi dajejo na razpolago prostor na tiskanem papirju, da potešijo skandalistične ambicije, komercialne račune ali celo nizke politične namere.

— Da kdo nasede norim trditvam o slovenski etnogenezi ...

Seveda pisec primerno k tem trditvam navede trditve, ki nimajo z Veneti in slovensko etnogenezo nobene zveze, tako da bi omenjene navedbe izgledale bolj prepričljive. Takšen stavek je npr.: Kaj bi rekli, ko bi kdo trdil, da $1 + 1 = 3$ ali da se Sonce vrti okoli Zemlje?

Ustvarjanje takšnih primerjav zares odkriva posebno *formo mentis* njihovega pisca. Zase, ki sem študijo o Venetih napisal, in me torej pisec omenjenih inkriminiranih trditvev na zares nizki ravni, prišteva med škandalozno vrsto ljudi, se lahko le vprašam, čemu mi je potem ljubljanska Ekonomska fakulteta sploh izdala diplomu? Ali dunajska Gospodarska univerza doktorat socialnih in ekonomskih znanosti? Slednjega je potrdila in veljavno italijanskim zakonom izdala pod

naslovom *laurea* tudi univerza Ca' Foscari v Benetkah.

Potemtakem pošiljajo vse te in tudi kake druge ustanove v svet diletante z bolnimi ambicijami in stihotvorce s fantazijami, ki pišejo nore trditve, vsaj o slovenski etnogenezi?

Uredništvo Mladike naj polemiko o Venetih ali še kako drugo le še nadaljuje, da dokončno razgali svoje pravo ozadje. *Jožko Šavli*

—o—

M. PLANINC SE JE VRNILA IZ SZ

Predsednica jugoslovanske zvezne vlade Milka Planinc je zaključila svoj večdnevni obisk v Sovjetski zvezi in se vrnila v domovino. V Moskvi je bilo objavljeno skupno poročilo, ki med drugim pravi, kako se predstavniki obeh vlad strinjajo, da bi se začel oblikovati načrt o gospodarskem sodelovanju na daljši rok med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo. Predstavniki beograjske in moskovske vlade so pred kratkim že podpisali sporazum o znanstvenem in tehnološkem sodelovanju. Med pogovori, ki jih je Milka Planinc imela v Moskvi, je prišla do izraza zaskrbljenost zaradi sedanjega stanja na svetu, ki se še zaostruje. Sovjetska zveza je z zadovoljstvom vzela na znanje — zaključuje skupno poročilo — čedalje večji prispevek gibanja neuvrščeni držav za izboljšanje svetovnega položaja, za odpravo groženj in za krepitev mednarodnega sodelovanja.

ZAKAJ UMIRAJO GOZDOVI

■ nadaljevanje s 7. strani

zviti svet bi moral poskrbeti za sistematično čiščenje škodljivih snovi, ki jih na tak ali drugi način izpuščamo v zrak. V nevarnosti je namreč obstoj vseh evropskih gozdov.

ga že v letih 1912 do 1914 krila v prvih letih obstoja nastalo izgubo.

—o—

Ko je junija leta 1914 izbruhnila prva svetovna vojna, je bila skoraj polovica delavcev in članov zadruga mobilizirana. Zadruga je ostala z nekaj nad 50 delavci in delavkami. Že prve dni avgusta je zadruga dobila od ministrstva ponudbo za izdelavo vojaških čevljev. Kljub temu, da je prej izdelovala nekaj nad 30.000 parov letno, je prevzela prvo dobavo 20.000 parov z obvezo, da jih izdelava v desetih tednih. Ker ni bilo na razpolago za to izvršitev čevljarjev, je zadruga zaposlila nad 250 nečevljarjev, zidarjev, mizarjev, krojačev, opekarjev in deklet raznih poklicev, ki so ostali brezposelni zaradi vojnih dogodkov. Uredila je obratovanje tako, da so se ti v naglici naučili določeno delo v traku. S temi improviziranimi delavci in delavkami je zadruga točno v določenem roku to prvo dobavo tudi izvršila. Za tem je dobila nove dobave in zvišala obrat na tristopetdeset zaposlenih s proizvodnjo do sedemsto parov dnevno.

—o—

Ko je meseca maja 1915 stopila v vojno Italija, se je morala zadruga zaradi bližine fronte preseliti. Odpeljala je stroje, orodje, surovine ter izdelke in polizdelke v Vrbovec pri Mozirju v Savinjski dolini. Tudi ob tej priliki sta se izkazala moč in važnost združništva ter vzajemnosti. Z združenimi močmi je osebje zadruga v dveh dnevih demontiralo stroje in dva težka motorja

pravilo v zaboje, v vreče pa vse orodje, kopita, surovine, izdelke in polizdelke ter vse to naložilo na 9 vagonov, odposlanih v begunstvo na Štajersko.

Zadruga je organizirala tudi preselitev članov in delavcev z njihovimi družinami vred, vsega skupaj na 1200 oseb. Ob tej priliki je zadruga ukinila svoje obstoječe prodajalne ter zaloge obuvala le-teh odpeljala na nov sedež in tam razprodajala posameznikom brez poviška starih cen.

—o—

V begunstvu je zadruga s pomočjo tamkajšnjih rodoljubov poskrbela za nastanitev beguncev po privatnih hišah v Mozirju, Rečici in okoliških vaseh. Že dober teden po prihodu v begunstvo je zadruga obnovila za silo obrat in zaposlila vse delavstvo. Pričela je graditi solidne barake za redno obratovanje. Njeni delavci, mnogi med njimi mizarji in zidarji, so s pomočjo domačih tesarjev delali udarniško ter že v dobrem tednu zgradili barako za strojno delavnico, montirali stroje in pogonski motor. Nadalje so kasneje zgradili barako za ostale oddelke, vsega skupaj nad 100 m dolžine. Zadruga je v begunstvu nadaljevala obratovanje s prej navedeno delovno silo do konca vojne.

—o—

Zadruga je organizirala tudi prehrano beguncev. V ta namen je ustanovila delavsko konzumno zadrugo za celo begunsko kolonijo.

Ustanovila je in vzdrževala ljudsko šolo za otroke beguncev, financirala je brez-

plačno zdravljenje beguncev, ustanovila in vzdrževala z lastnimi sredstvi brezplačno posreovalnico za begunsko in vojaško podporo ter razne druge zadeve beguncev. Ustanovila je tudi ljudsko kuhinjo za tiste, ki niso imeli družin ter delavce, ki so imeli stanovanje in družine oddaljene od tovarne. Konzumna zadruga je klala za begunce živino in prašiče ter zanje poskrbela vse potrebne živilske, oblačilne in druge predmete po najnižjih cenah.

Ker so bivali begunci v koloniji zadruga zadostno in dobro hrano, je bilo njihovo zdravstveno stanje zelo ugodno. Medtem ko so posebno starši in otroci v drugih državnih begunskih taboriških umirali od kraja, je umrljivost v koloniji čevljarске zadruga padla pod povprečje. Število beguncev se je zaradi rojstev v štirih letih pomnožilo za nad 50.

Zadruga je tudi posredovala pri obla- steh in doseglja za vseh 1200 beguncev brezplačna oblačila.

Nad sto delavcev zadruga je bilo, zaradi vojaških dobav, ki jih je izvrševalo podjetje, oproščenih vojaške službe. Namesto na fronti so ti ostali pri svojih družinah. Ko je šla vojna h koncu in je začelo primanjkovati vojakov na fronti, so vojaške komisije kot v drugih podjetjih tudi v tovarni zadruga odbirale oproščence za vojaško službo. Po vojaški zdravniški preiskavi so morali nekateri — že nekaj let oproščeni — obleči vojaško suknjo. Vendar so se vsi ti, deloma že prej, deloma ob koncu vojne, vrnili k svojim družinam.

(Dalje)